

Hilola F. MAKSUDOVA,

Pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent, O'zbekiston Milliy universiteti, Toshkent, O'zbekiston.

E-mail: khilolamaksudova@gmail.com , ORCID: 0000-0002-1970-8063

O'zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi dotsenti PhD F.Shirinova taqrizi asosida

FEATURES OF TEACHING SUBJECTS IN ENGLISH AT MEDICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Annotation

This article examines the internationalization of higher education in Uzbekistan with particular attention to international student mobility, English-medium education, language policy, and the development of foreign-language professional communicative competence. The study considers the historical development and contemporary role of English as a medium of instruction and discusses the relationship between language policy and the internationalization of higher education. Particular attention is given to academic mobility in Central Asia, including comparative data on international students in Kazakhstan, Kyrgyzstan, and Uzbekistan.

Key words: Internationalization of higher education, academic mobility, English-medium instruction, language policy, foreign-language competence, international students, Uzbekistan, Central Asia.

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ ДИСЦИПЛИН НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ В МЕДИЦИНСКИХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Аннотация

В статье рассматривается интернационализация высшего образования в Узбекистане с особым вниманием к международной академической мобильности студентов, обучению на английском языке, языковой политике и развитию профессиональной иноязычной коммуникативной компетенции. Анализируется историческое развитие и современная роль английского языка как средства обучения, а также взаимосвязь между языковой политикой и процессами интернационализации высшего образования. Особое внимание уделяется академической мобильности в странах Центральной Азии и сравнительным показателям численности иностранных студентов в Казахстане, Кыргызстане и Узбекистане.

Ключевые слова: Интернационализация высшего образования, академическая мобильность, обучение на английском языке, языковая политика, иноязычная компетенция, иностранные студенты, Узбекистан, Центральная Азия.

TIBBIYOT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA FANLARNI INGLIZ TILIDA O'QITISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Annotatsiya

Maqolada O'zbekistonda oliy ta'limni xalqarolashtirish jarayoni xalqaro talabalar akademik mobilligi, ingliz tilida ta'lim berish, til siyosati hamda xorijiy tildagi kasbiy kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish masalalari doirasida tahlil qilinadi. Ingliz tilining ta'lim vositasi sifatida tarixiy shakllanishi va zamonaviy oliy ta'limdagi o'rni, shuningdek, til siyosati va oliy ta'limni xalqarolashtirish jarayonlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik ko'rib chiqiladi. Markaziy Osiyo mamlakatlarida akademik mobillik masalasiga, jumladan, Qozog'iston, Qirg'iziston va O'zbekistondagi xorijiy talabalar soniga oid qiyosiy ma'lumotlarga alohida e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar: Oliy ta'limni xalqarolashtirish, akademik mobillik, ingliz tilida ta'lim, til siyosati, xorijiy til kompetensiyasi, xorijiy talabalar, O'zbekiston, Markaziy Osiyo

Kirish. Bugungi globallashtirish sharoitida oliy ta'lim tizimining xalqarolashuvi dunyo mamlakatlari oldida turgan muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Oliy ta'limning xalqarolashuvi mamlakatlar va oliy ta'lim muassasalari o'rtasidagi xalqaro hamkorlikni kengaytirish, talabalar va professor-o'qituvchilarning akademik mobilligini rivojlantirish, xorijiy talabalarni jalb etish hamda ta'lim sifatini xalqaro mezonlar asosida takomillashtirish kabi jarayonlarni qamrab oladi. Mazkur jarayon, ayniqsa, ilm-fan, texnika va tibbiyot kabi sohalarining rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Oliy ta'limni xalqarolashtirish jarayonida chet tillarini, xususan, ingliz tilini bilish muhim omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Ingliz tilining xalqaro miqyosda keng tarqalishi natijasida dunyoning ko'plab mamlakatlarida ta'lim jarayonida ingliz tilidan foydalanish kengayib bormoqda. Ingliz tilida ta'lim berishning rivojlanishi xalqaro talabalar va professor-o'qituvchilar almashinuvini kuchaytirish, xalqaro

ilmiy hamkorlikni rivojlantirish hamda ta'lim muassasalarining xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini oshirish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda.

Til siyosati ham oliy ta'limni xalqarolashtirish jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. B. Spolskiy til siyosatini language ideology, language management va language practice kabi uch asosiy komponent bilan izohlaydi. Ushbu komponentlar jamiyatdagi tilga bo'lgan qarashlar, davlat tomonidan tilni boshqarish hamda turli ijtimoiy sharoitlarda tillardan foydalanish jarayonlarini qamrab oladi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili.

Mamlakatimizda so'nggi yillardagi ta'lim tizimidagi islohotlar ta'lim tashkilotlariga o'qishga qabul qilish va kvotalarni kengaytirish borasida Farmon va qarorlar imzolandi. Birgina magistratura bosqichi uchun davlat oliy ta'lim muassasalari magistraturasiga qabul bir yilda ikki marta — avgust va yanvar oylarida tashkil etilishi, 2023/2024 - o'quv yilidan boshlab davlat oliy ta'lim muassasalariga o'qishga qabul qilishning

davlat buyurtmasi parametrlari faqat davlat granti bo'yicha tasdiqlanishi, shuningdek, 2026-yilda qabul ko'rsatkichini kamida 250 mingga yetkazish oliy ta'lim tizimida keng ko'lamdagi o'zgarishlar olib borilayotganini ko'rsatadi.

Ko'rinadiki, ta'limning xalqarolashuvi ilm-fan, texnika, tibbiyot sohalarida ijobiy o'zgarishlarga olib keladi va bu esa, o'z-o'zidan, globallashtirishga ta'siri ko'rsatadi. Ta'limni xalqarolashtirishda, albatta, OTMlarning mutaxassislik fani o'qituvchilari hamda nofilologik yo'nalishda tahsil olayotgan talabalarning chet tilidagi kasbiy kommunikativ kompetensiyaga ega bo'lishlari muhim omildir. Globallashtirish OTMlar oldiga ham kasbiy kompetensiyaga ega, ham xorijiy tilni mukammal biladigan har tamonlama raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash vazifasini qo'yimoqda.

Hozirda mamlakatimizda davr talabiga muvofiq ingliz tili til siyosatining 3ta komponentida ham qo'llanilib kelinmoqda. Ish o'rinlariga nomzod kadrlardan ingliz tili ko'nikmasiga ega talabgorlar tanlab olinmoqda. Fan va texnologiyalarning rivojlanishi, internet va biznesga oid neologizmlarning tilga kirib kelishi til idilogiyasida ham tub o'zgarishlar olib kelmogda, ijtimoiy tarmoqlarga oid terminlarning 80% ingliz tilida qo'llanilib kelmogda.

Respublikamizdagi til boshqaruv siyosatiga keladigan bo'lsak, DTS va ECTS talablari asosida nofilologik yo'nalishlarining bitiruvchi talababalardan, oliy ta'limdan keyingi ta'limda B2 (CEFR) darajadagi til bilish ko'nikmasiga ega bo'lishlari talab darajasiga kirdi.

Yevropa mamlakatlari uchun EMI bu avvalo bilingvalizm sifatida keng tadqiq etilib, ona tilidan tashqari yana ikkita xorijiy tilini o'rganish davlat siyosatiga aylangan. Bunday bilingvallik holati faqat Yevropadagina emas, o'rta asrlardan boshlab Sharqda ham keng tarqalgan. Sharq mamlakatlarida, xususan, Movarounnahrda arab tilining din va ilm tili sifatida keng tarqalgani, fors-tojik tilining adabiyot, ijod va boshqaruv tili sifatidagi roli barchaga ma'lum.

Ushbu til siyosati natijasida o'zbek xalqi orasida o'zbek-arab, o'zbek-tojik ikki tilliligi, sobiq Ittifoq siyosati davrida o'zbek-rus ikki tilliligi keng yoyildi. Bugungi kunda yuqorida qayd etib o'tilgan ehtiyojlar o'zbek-ingliz bilingvalizmini, ayrim hollarda hatto o'zbek-rus-ingliz polilingvalizmini yuzaga keltirmogda.

Hozirgi globallashtirish davrida ilm-fan sohasining mushtarak nuqtalari dunyo olimlarini bir umumiy tilda muloqot yuritish, muammoli holatlarini bartaraf etishga ehtiyoj kundan kunga ortib bormogda. Aynan shu holat, ya'ni bir tilda fikrlashish nafaqat dunyo olimlarini, balki ta'lim sohasi vakillarini ham bir umumiy xalqaro tilda axborot-ma'lumotlarni to'plash ehtiyojini o'rta qo'ydi. Ushbu ehtiyoj o'z-o'zidan ta'limni xalqarolashtirish, bir tilda gaplasha oladigan kadrlarni yetishtira oladigan, izlanishlarni hamkorlikda bajara oladigan kadrlarni yetishtirish, ya'ni xalqarolashuvni oliy ta'limdan boshlash, buning uchun esa mutaxassislarni ingliz tilini mukammal biladigan qilib tayyorlashni taqazo etmogda. Bu sohada Yevropa universitetlarining hamkorlik tajribasi dunyoning yetakchi OTMlarida mutaxassislik fanlarni ingliz tilida o'qitilishining joriy etilishiga olib keldi va u yildan yilga umumjahon miqyosida kengayib bordi.

Aslida til siyosati ma'lum bir xalq, millat yoki shaxsning muayyan bir tildan foydalanish, har bir shaxsning tildan erkin foydalanish huquqini anglatadi. Biroq muayyan tildan foydalanish har doim ham shaxsning o'z tanlovi bilan bog'liq bo'lavermaydi. Sobiq Ittifoq davrida o'zbek tili davlat til bo'lsa-da, deyarli barcha xujjatlar, davlat boshqaruv, sud-huquq organlarida rus tilidan foydalanilgan. Bu ittifoqdosh respublikalarning o'zaro muloqoti va birgalikdagi faoliyatiga xizmat qilgan.

Ko'rinadiki, mamlakatdagi siyosiy-ijtimoiy o'zgarishlar til siyosatiga ta'sir ko'rsatadi. Buni bir tarafdan Britaniya koloniyalari misolida ko'rsak, ikkinchi tarafdan, hozirgi kundagi til siyosatini ilm-fan texnikani rivojlanishi bilan bog'liq ehtiyoj oqibatida, deb hisoblash ham mumkin. Demak, bugungi kunda ingliz tili xalqaro til sifatida har bir soha va mutaxassisliklarda asosiy ta'lim va muloqot tiliga aylanib bormogda. Bu o'z-o'zidan mutaxassislik fanlarni ingliz tilida o'qitish ehtiyojini yuzaga keltirmogda.

Tadqiqot metodologiyasi. Respublikaning 16 ta oliy ta'lim muassasasida 2018/2019- o'quv yilidan boshlab xorijiy oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikda qo'shma ta'lim dasturlari asosida kadrlar tayyorlash faoliyati yo'lga qo'yildi. Mamlakatimizda xorijiy davlatlarning oliy ta'lim muassasalari bilan qo'shma dasturlar deyarli har bir oliy ta'lim muassasalarida ochildi. Jumladan, buni tibbiyot OTMlari misolida ko'radigan bo'lsak, Toshkent tibbiyot instituti - Sankt-Peterburg universiteti, Toshkent pediatriya tibbiyot instituti - Sankt-Peterburg davlat pediatriya tibbiyot universiteti, Toshkent stomotoliya instituti - Moskva davlat universiteti, Toshkent tibbiyot akademiyasi - Qozon davlat tibbiyot universiteti bilan 2+2, 3+2, 4+1 qo'shma ta'lim dasturlari tuzilgan. Ushbu ta'lim dasturlarida o'qishning afzalligi ikkala OTMni tugallanganlik haqidagi diplom (Double degree diploma) berilishi va ta'limning bir qismi hamkorlarni (2/2, 3/2, 4/1) xorijiy universitetda davom ettirish imkoniyatini berishidir.

Shuni ham ta'kidlash joizki, respublikamizda barcha OTMlarining ham qo'shma dasturlari samarali faoliyat yuritayotgani yo'q, ba'zilar ta'lim jarayonida to'xtatilib, talabalar va ularning ota-onalarini qiyin ahvolda solib qo'yimoqda. Ushbu yo'nalishda ta'lim oluvchilarga qo'yiladigan asosiy talab qo'shma dasturga kiritilgan hamkor oliy ta'lim muassasasining ta'lim tilini mukammal bilishi kerakligidir.

Aksariyat tibbiyot OTMlarining qo'shma dasturlari Rossiyaning tibbiyot yo'nalishlari bilan tuzilganligi bois talabalarining kirish imtihonlarida rus tilidagi grammatik va leksik ko'nikmalari tekshiriladi. Biroq tadqiqot jarayonida olib borilgan kuzatuvlar ushbu qo'shma dasturlarda ta'lim berayotgan professor-o'qituvchilar va talabalar tibbiyot yo'nalishidagi Rossiya OTMlarida o'qishni davom ettirish uchun ingliz tilini ham mukammal bilishlari kerakligi hozir talab darajasiga aylanib borayotganini ta'kidlaydilar.

Shuningdek, xorijiy davlatlarning aksariyat oliy ta'lim muassasalarida o'tkazilgan so'rovnomalarda talabalar ikki tili ta'limdan kengroq foydalanishlarini aytadilar, ba'zi fanlar ingliz tilida, qolgan fanlar ona tilida o'qitilishi maqsadga muvofiqligini takidlaydilar. Keyinchalik esa, qay biri samarali ekanligiga qarab ta'lim tilini tanlashlari kuzatilmoqda.

Respublikamizda mutaxassislik fanlarni ingliz tilida o'qitish masalalari E.Muxamedov, F.Sharipov va O.Tillaboevalarning ilmiy maqolalarida yoritilgan bo'lib, F.Sharipov Toshkent davlat yuridik universitetida EMI o'qitish muammolariga to'xtalib o'tgan. Universitetda jami 19 moduldan 14 tasi ingliz tilida olib borilishini va aksariyat EMI o'qituvchilarining til bilish darajasi IELTS 7 darajani tashkil etishini ta'kidlaydi. Biroq 2-bosqich talabalariga mutaxassislik fanlarini ingliz tilida o'qitishda dars jarayonida ba'zi mavzularning ona tilida muhokama qilinishi mavzuni yana-da kengroq yoritish imkoniyatini beradi, deb hisoblaydi. Shuningdek, F.I.Sharipov EMI ni yo'lga qo'yishda:

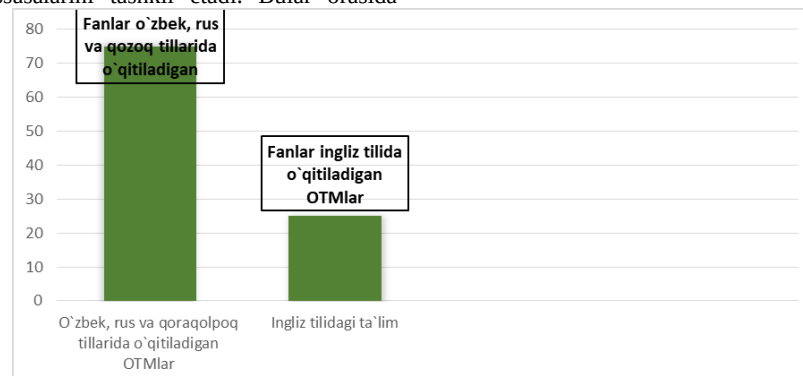
talabalarining til bilish darajasini aniqlash maqsadida diagnostik test o'tkazish;

EMI ta'limi talabalaridan xalqaro IELTS sertifikatidan 6 darajaga ega bo'lishlari;

o'qituvchilarni yo'nalish bo'yicha ESP kursi bo'yicha malakalarini oshirish bo'yicha taklif beradi.

Tahlil va natijalar. Respublikamizda jami oliy ta'lim muassasalar 102 ta bo'lib, shulardan 85tasi mahalliy, 17 tasi esa xalqaro ta'lim muassasalarini tashkil etadi. Bular orasida

mashg'ulotlar ingliz tilida olib boriladigan oliy ta'lim muassasalari 14 ta (1-ramga qarang):

1-rasm. Respublikamizda mutaxassislik fanlarini ingliz tilida o'qitish statistikasi

Biroq bu OTMlar bo'yicha umumiy berilgan ma'lumot bo'lib, har bir nofilologik oliy ta'lim muassasi alohida o'rganilganda berilgan ba'zi ma'lumotlar shunchaki hisobot uchun keltirilgan raqamlar ekanligini ko'rish mumkin.

Respublikamizda jami 11ta tibbiyot OTMlari bo'lib, tadqiqot ishiga yetakchi muassasalarni jalb qildik. Tadqiqotimiz ob'ekti sifatida Toshkent tibbiyot akademiyasi, Toshkent davlat pediatriya tibbiyot instituti, Buxoro davlat tibbiyot instituti, Toshkent stomatologiya instituti va Andijon davlat tibbiyot institutlarining "Davolash ishi" yo'nalishlari tanlab olindi va mutaxassislik fani professor-o'qituvchilari va talabalar orasida so'rovnomalari o'tkazildi.

Toshkent davlat pediatriya tibbiyot institutida ta'lim o'zbek va rus tillarida olib boriladi. 2015-2018-yillar oralig'ida mutaxassislik fani o'qituvchilarini ingliz tiliga o'qitish kurslari joriy etilgan va tajriba tarzida ingliz tili guruhlar ham shakllantirilgan. Biroq ushbu jarayon professor-o'qituvchilarning til ko'nikmalari yetishmaganligi sababli yana to'xtatilgan. 2021-2022-yil o'quv yillarida TDPTIning Davolash ishi yo'nalishining Patologik fiziologiya kafedrasida o'qituvchisi D. Tulyaganov 2-3-bosqich talabalariga "Patologik fiziologiya" va "Fiziologiya" fanlaridan mashg'ulotlarni ingliz tilida olib boradi. 2021-2022 va 2022-2023-o'quv yillarida kafedrada mutaxassislik fanlari ingliz tilida o'qitishga ixtisoslangan 10ta talabadan iborat 1ta guruh mavjudligi aniqlandi. Ushbu oliy ta'lim muassasasida xorijiy talabalar soni va til bilish sertifikatiga ega mutaxassislik fani o'qituvchilari soni boshqa OTMlarga qaraganda kam. Shuningdek, ba'zi til bilish sertifikatiga ega talabalar sohasiy fanlarni ingliz tilida o'rganish imkoniyatidan foydalanishlari aytilmagan.

Ingliz tili guruhlar uchun dasturlar tuzilgan bo'lsa-da, ingliz tilida darslar olib boriladigan guruhlar juda kam. Respublikamizning deyarli barcha tibbiyot OTMlarida xorijiy

fakultetlar mavjud bo'lib, ularda xorijiy talabalar taxsil oladilar. Universitet nufuzini oshirishda ushbu fakultetlar samarali faoliyat olib borishi katta ahamiyatga ega, biroq professor-o'qituvchilar salohiyati, til bilish darajasi yetarli bo'lmas ekan, bunga erishish muammoligicha qolaveradi.

Oliy ta'lim muassasalarida EMIning samarali yo'lga qo'yish albatta moddiy-texnik bazani tashkillashtirishga ham bog'liq, bunda:

ta'lim muassasi kutubxonasida mutaxassislikka oid ingliz tilidagi o'quv adabiyotlarning yetarli bo'lishi, e-kutubxonalar mavjudligi;

Scopus va Web of Science bazalaridagi xalqaro ilmiy jurnallardan universitet orqali foydalanish;

auditoriyalarda video va audio materiallardan foydalanish imkoniyati mavjudligi;

mutaxassislik fanidan xorijiy ta'lim muassasalari professor-o'qituvchilari bilan online yoki oflayn integrasiyalashgan ma'ruzalarni o'tkazish uchun Zoom, Skype, Team kabi platformalardan foydalanish imkoniyati mavjudligi;

ta'lim muassasi platformasida o'quv materiallarning mavjudligi va mustaqil ta'lim uchun ma'lumotlarning yetarliligi kabi talablar bilan izohlanadi.

Xulosa va takliflar. Shuni ta'kidlash kerakki, yuqorida qayd etilgan oliy ta'lim muassasalarida xorijiy talabalarni jalb etish, nufuzli Scopus, Web of Science bazalaridan joy olgan jurnallarda maqolalar chop etish, kasbiy kompetensiyaga ega, har tamonlama raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash kabi masalalar negizida xorijiy tilni mukammal bilish vazifasi turadi. Bunga ega bo'lish uchun, albatta, OTMlarning mutaxassislik fani o'qituvchilari, hamda nofilologik yo'nalishda tahsil olayotgan talabalarining chet tilidagi kasbiy kommunikativ kompetensiyaga ega bo'lishlari muhimdir.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 15.06.2022 yildagi "Davlat oliy ta'lim muassasalariga o'qishga qabul qilish jarayonlarini tashkil etish to'g'risidavlat oliy ta'lim muassasalariga o'qishga qabul qilish jarayonlarini tashkil etish to'g'risida"gi PQ-279-son Qarori. Elektron resurs: <https://lex.uz/uz/docs/6070845>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 28.01.2022 yildagi "2022 — 2026 yillarga mo'ljallangan yangi o'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"PF-60-son Farmoni. Elektron resurs: <https://lex.uz/docs/5841063#5844198>
3. "O'zbekiston respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" O'zbekiston respublikasi prezidentining farmoni <https://lex.uz/docs/4545884>
4. Mukhamedov E. EAP assessment in an English-medium instruction university: a case from Uzbekistan. Евразийский Союз Ученых (ЕСУ) #7(76), 2020 4-7 p.
Sharipov F. The teachers' perception in implementing English language as a medium of instruction in Tashkent state university of law. ВЕСТНИК НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ № 9 (112). Часть 3. 2021. 42-46 p.
5. Tillaboyeva O. Teaching subject matter through english as the medium of instruction. The scientific heritage No 49 (2020). 61-62 p